

Anàlisi

Antoni Segura i Mas

Historiador

DESCOLONITZACIÓ INACABADA I PRIMAVERA PENDENT

Noam Chomsky creu que la primera revolta àrab té lloc a Al-Aaiun la tardor del 2010, quan 20.000 sahrauis es concentren al campament de Gdeim Izik exigint feina i habitatge, i la policia marroquina desmantella violentament el campament i els enfrontaments entre sahrauis i policia i colons marroquins s'escampen per diverses ciutats del Sàhara Occidental amb un balanç de desenes de morts. Tret de la guerra entre el 1976 i el 1991, és la protesta més important des del 1975, quan Espanya cedeix l'administració de l'antiga colònia al Marroc. Hi ha també el precedent d'una primera intifada el 1999, que, intermitentment, es perllonga fins al 2005, quan el 21 de maig el trasllat d'un pres sahraui provoca protestes i manifestacions a Al-Aaiun i en altres ciutats sahrauis i del Marroc amb estudiants sahrauis. Se salden amb un mort i desenes d'empresonats a principis de juny.

"La descolonització inacabada del Sàhara Occidental" és el nom d'un curs fet el 1993 a la Universitat Internacional Menéndez Pelayo (seu de l'Hospitalet de Llobregat), en què per primera vegada s'intenta propiciar un diàleg –sense resultats més enllà d'una agra discussió i de retrets mutus– entre un sindicalista marroquí que havia conegut les presons de Hassan II i el representant del Front

Polisario a Espanya, Hach Ahmed Baricalla, avui primer secretari del dissident Moviment Sahraui per la Pau (MSP), creat l'abril del 2020. La descolonització inconclusa és responsabilitat d'Espanya per molt que intenti defugir-ho i dona lloc periòdicament a enfrontaments que són l'expressió d'un conflicte oblidat per la comunitat internacional, d'uns refugiats (176.300 segons l'ACNUR) que viuen en campaments enmig de la Hamada algeriana de Tindouf i que molts són ciutadans de segona al seu propi país.

És un conflicte enquistat que quinze anys de guerra no resolen: el Mar-

roc beneficia el Marroc, que administra tot el territori útil del Sàhara Occidental (inclosos els jaciments de fosfats, el banc de pesca del litoral i les principals localitats i vies de comunicació), envoltat d'un mur de contenció que el preserva de possibles incursions del Front Polisario.

D'altra banda, el referèndum previst en el pla de pau conté un element de discòrdia que no té solució tècnica, sinó política. El problema del referèndum és definir qui són els sahrauis. És a dir, qui pot votar. Només hi ha una referència prèvia relativament fiable: el cens de l'administració colonial espanyola del 1974,

que estableix una població total de 74.902 habitants. Però, a finals del segle XX cal actualitzar-lo, perquè han passat prop de dues dècades des del 1974, i llavors no tota la població havia estat inclosa en el cens, ja sigui perquè el nomadisme encara era viu, ja sigui perquè formava part del Front Polisario i no va anar a les oficines censals. Per això, el secretari general de les Nacions Unides, Javier Pérez de Cuéllar, defineix

cinc criteris d'identificació per poder votar (informe S/23299 de 19 de desembre del 1991): figurar en el cens del 1974; demostrar que tot i no figurar-hi hom vivia al Sàhara Occidental el 1974; ser ascendent (pares) o descendent (fills) de persones censades el 1974; el mateix respecte a persones no enregistrades que hi vivien; ser membre d'una tribu que sigui en el cens del 1974 i que hagi residit al Sàhara Occidental durant sis anys se-

Tornar a la guerra no és mai l'opció. A més, l'actual situació pot desestabilitzar la regió, com ja va fer Al-Qaida al Magreb

roc no pot liquidar uns campaments situats a Algèria i l'exèrcit del Front Polisario no pot reconquerir el territori ocupat pel Marroc. Aquest carretó sense sortida porta a acceptar el pla de pau de les Nacions Unides del 1991, que preveu la celebració d'un referèndum d'autodeterminació com reclamava l'organització internacional des dels anys seixanta del segle passat. El manteniment de l'*statu quo* tal com queda fixat amb l'alto el foc

guits o dotze d'alterns. Aquest cinquè criteri és el fruit de la discòrdia.

La Missió de les Nacions Unides pel Referèndum al Sàhara Occidental (MINURSO) du a terme un procés d'identificació del tot rigorós, i a finals del 1999 dona a conèixer un cens de 86.386 possibles votants d'un total de 198.469 sol·licituds presentades. Rabat no admet els resultats i exigeix revisar els exclosos que corresponen fonamentalment al cinquè criteri. Són tribus d'origen marroquí, amb uns pocs individus al Sàhara Occidental el 1974, però de les quals s'han presentat desenes de milers de sol·licituds. El Marroc, amb l'aquiescència de França i els Estats Units i el silenci d'Espanya aconseguirà parilitzar la celebració del referèndum i posposar-lo indefinidament. El temps juga al seu favor: fins quan es podrà negar el vot als fills o nets dels colons marroquins que van arribar el 1976 o en els anys posteriors?

La identificació entre el poble sah-

raui i el Front Polisario ha estat negativa per als interessos dels sahrauis. El Front es crea el 1973 –a imitació del Front Nacional d'Alliberament d'Algèria– i ha derivat en un règim de partit únic: els càrrecs es perpetuen (Mohamed Abdelaziz presideix la República Àrab Sahraui Democràtica de 1976 fins al 2016), no admet la dissidència (disturbis als campaments el 1988, detenció el juny del 2019 a Tindouf d'activistes d'Iniciativa Sahraui pel Canvi, creació del MSP per antics dirigents del Front Polisario) i no sempre es respecten els drets humans. Evidentment, aquests retrets empal·lideixen davant de com ha tractat el Marroc els presoners sahrauis, molts dels quals van perdre la vida al penal clandestí de Tazmamart. Tampoc ajuda els sahrauis un món que es regeix només per les lleis del mercat i del poder: un país de 35 milions d'habitants, porta d'entrada al Mediterrani, amb la gran base militar on s'ubica l'Africom (Comandament de l'Àfrica dels Estats

Un noia participa en una manifestació en suport al poble sahraui, a Sant Sebastià. Al costat, soldats a Tifariti, al Sàhara Occidental i, a sota, una mobilització a Valladolid

JAVIER ETXEZARRETA /
MOHAMED MESSARA / NACHO
GALLEGO

Units) enfront d'unes desenes de milers de refugiats enmig del no res. L'infern no només està empedrat de bones intencions, sinó també de causes justes com la del poble sahraui.

Tanmateix, tornar a la guerra no és mai l'opció. A més, en l'actual situació, qualsevol conat de conflicte pot obrir una esclatxa als epígons del terror que podrien colonitzar una causa

justa per desestabilitzat la regió com va fer Al-Qaida al Magrib Islàmic el 2012 amb el Moviment Nacional d'Alliberament de l'Azawad (tuaregs). L'única alternativa possible, un cop més, és el diàleg entre les parts per trobar una solució justa a un conflicte enquistat. Se'n fa un intent el juny del 2005 (amb el seminari internacional "Solucions per al Sàhara Occidental", organitzat per l'IEMed, el Centro de Toledo para la Paz i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona) i durant dos dies es reuneixen a Miraflores de la Sierra diplomàtics, activistes pels drets humans, acadèmics i mediadors internacionals amb representants de la societat civil marroquina i sahraui. Però, un nou episodi de violència i repressió policial a Al-Aaiun dona el pretext a Rabat per defugir una representació política de nivell.

Això no obstant, no queda cap altre camí que el diàleg, i pot servir recordar actualitzades algunes de les con-

clusions d'aquell seminari: cal un nou diagnòstic del conflicte arran dels canvis produïts des del 1975 o el 1991 i del nou paradigma introduït per les Primavera Àrab del 2011; denunciar les limitacions del Consell de Seguretat de l'ONU, condicionat per les grans potències que donen suport al Marroc, i implicar la UE en la recerca de solucions, aplicant, si cal, mesures de condicionalitat; emergència d'una societat civil al Marroc i al Sàhara Occidental, que sovint influeixen en algunes universitats amb estudiants sahrauis a reclamar accions a favor dels drets humans i per ampliar els espais de llibertats, mentre hi ha sahrauis residents al Sàhara Occidental que accepten l'ocupació i una majoria que la rebutja; creació d'un grup internacional de treball, amb representació de la societat civil marroquina i sahraui i dels països veïns i amb capacitat d'interlocució amb les parts, que ajudi a trencar el bloqueig de la situació actual.